

جغرافیای رستمکلا

(دوره پنجم جلدی)

جلد اول:

حیات و تاریخچه

نویسنده:

محمدعلی موظف رستمی

سرشناسه	:	موظف رستمی، محمد علی، ۱۳۴۶-
عنوان و نام پدید آور	:	جغرافیای رستمکلا / نویسنده: محمد علی موظف رستمی.
مشخصات نشر	:	کرج: پرهیب، ۱۳۹۵-
مشخصات ظاهری	:	۵ ج. : مصور (بخشی رنگی)، نقشه (بخشی رنگی).
مندرجات	:	ج. ۱ کلیات و تاریخچه
موضوع	:	رستمکلا
موضوع	:	(Rostamkala Iran)
شابک	:	۹۷۸-۹۶۴-۲۶۸۰-۴۱-۲-۱۹۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
رده بند دیوبی	:	۹۵۵/۲۲۴۲
رده بندی شکره	:	DSR ۲۰۸۹ / س ۲ م ۸ ۱۳۹۵
شماره کتابشناس ملی	:	۴۳۰۸۷۵۸

انتشارات پرهیب

جغرافیای رستمکلا

(دوره پنجم چاپ)

جلد اول: کلیات و تاریخچه

نویسنده: محمد علی موظف رستمی

ویرایش علمی: لیلا مردانی

ویراستاران ادبی: دکتر جمال علی منش - امل عباسی رستمی

قیمت: ۱۹۰۰۰۰ ریال شمارگان: ۱۲۰۰ جلد

طراح جلد: کاوه خداکرمی لیتوگرافی و چاپ: معاصر

ناشر: انتشارات پرهیب نوبت چاپ: اول تابستان ۱۳۹۵

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۶۸۰-۴۱-۲-۱۹۰۰۰۰

آدرس نشر: کرج - کد پستی - ۳۱۵۸۷۷۶۷۳۵ - تلفن: ۰۲۶۳۲۲۸۵۱۶۷

همراه: ۰۹۱۲۱۴۵۸۵۱۹ - ایمیل: MAMROSTAMY@GMAIL.COM

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۵	پیشگفتار به قلم پرفسور کردوانی
۲۱	مقدمه
۳۱	فصل اول: کلیات و تاریخچه رستمکلا
۳۳	کلیات جغرافیا
۳۴	تعریف مفاهیم و واژه ها
۳۴	الف- جغرافیا
۳۵	- پدیده‌ها در بحث جغرافیا
۳۶	ب- تاریخچه مازندران
۴۷	- سلسله‌های مشهور مازندران
۵۲	ج- تاریخچه شهرستان بهشهر
۶۰	د- مهروان (مهروون)
۶۹	- تأملی در نام‌گذاری مهروون
۷۹	ه- منطقه قره‌طغان
۸۱	و- ناحیه رستمکلا
۸۴	- محدوده جغرافیایی ناحیه
۸۵	ز- شهر رستمکلا
۸۷	- کنکاشی در واژه‌یابی رستمکلا

- ۹۱..... - معانی کلا، کلا، کلا و کلات
- ۱۰۱..... - نکاتی در خصوص شورش رستمکلا
- ۱۰۵..... - نتیجه بحث ریشه‌یابی واژه رستمکلا
- ۱۰۸..... - پیشینه‌ی نام‌گذاری رستمکلا
- ۱۱۳..... - نظرات در خصوص پیشینه رستمکلا
- ۱۲۳..... - نتیجه بحث نظرات در خصوص قدمت رستمکلا

فصل دوم: جغرافیای دیرینه..... ۱۲۵

- ۱۲۵..... دیرینه شناسی ناحیه
- ۱۲۶..... - اقوام قدیمی ساکن در جلگه‌ی خزر
- ۱۲۸..... - تعاریف برای دو دست‌کاس
- ۱۳۰..... - دیرینه شناسی غارهای منطقه
- ۱۳۸..... - چگونگی تعامل بین مهاجران ساکنان اولیه منطقه
- ۱۴۰..... ویژگی‌های دیرینه‌شناسی ناحیه
- ۱۴۰..... - زندگی جنگل نشینی
- ۱۴۰..... - زندگی غارنشینی
- ۱۴۳..... - زندگی چادرنشینی
- ۱۴۷..... اهم دلایل جذابیت ناحیه در استقرار سکونتگاه انسانی
- ۱۵۲..... توضیحی در خصوص دیرینه شناسی رستمکلا
- ۱۵۳..... دلایل جابه‌جایی و نداشتن سکونتگاه دائمی در ناحیه
- ۱۵۳..... - دلایلی با منشأ انسانی
- ۱۵۴..... - دلایلی با منشأ طبیعی
- ۱۵۶..... نحوه جابجایی محلات در ناحیه
- ۱۵۶..... - جابه‌جایی عمودی
- ۱۵۶..... - جابه‌جایی افقی
- ۱۵۷..... نتیجه‌ی بحث (دیرینه شناسی)

۱۶۱	فصل سوم: جغرافیای تاریخی رستمکلا
۱۶۱	شناخت جغرافیای تاریخی
۱۶۳	اهمیت جغرافیای تاریخی ناحیه
۱۶۶	مهم ترین تحولات تاریخی تاثیر گذار مناطق هم جوار
۱۷۶	مهم ترین تحولات تاریخی ناحیه
۱۷۷	نبرد امیر تیمور با مرعشیان در قره طغان
۱۸۳	حملات متعدد ترکان ازبک و ترکمن ها به ناحیه
۱۸۵	عمد دلائل حملات ترکمن ها
۱۸۶	- نیارمندی اقتصادی
۱۸۶	- عصیت بومی همبستگی اجتماعی بالا
۱۸۶	- ضعف حکومت مرکزی
۱۸۶	- تفاوت مذهبی و تحریکات خارجی
۱۸۷	قتل عام مردم رستمکلا توسط ترکان عثمانی
۱۹۰	تحولات تاریخ معاصر
۱۹۶	تاریخ نگاری تحولات مناطق هم جوار
۱۹۸	الگوهای تاریخی استقرار در ناحیه
۱۹۹	الگوی استقرار بومی
۲۰۰	الگوی استقرار مبتنی بر مهاجرت
۲۰۲	شیوه سکونت در مناطق هم جوار ناحیه
۲۰۷	جایگاه مسلحه ها یا پادگان های نظامی قدیم
۲۰۷	پادگان های نظامی مازندران
۲۱۰	اسامی پادگان های مهم مهروان
۲۱۳	نقش تحولات تاریخی در تغییر اماکن سکونتگاهی
۲۱۸	اماکن و استقرار گاه های تاریخی ناحیه
۲۲۰	نقش عوامل تاریخی در شکل گیری مراکز جمعیتی

- ۲۲۰..... شکل‌گیری دفعی روستاها و اماکن مسکونی.
- ۲۲۳..... شکل‌گیری تدریجی روستاها و اماکن مسکونی.
- ۲۲۷..... اماکن تاریخی و باستانی ناحیه‌ی رستمکلا.
- ۲۲۸..... کارکرد تاریخی اماکن و مراکز در ناحیه رستمکلا.
- ۲۳۳..... یافته‌های تحقیقات جغرافیای تاریخی.
- ۲۳۶..... دلایل انتخاب تپه برای سکونت.

فصل چهارم: جغرافیای محلات تاریخی..... ۲۳۹

- ۲۳۹..... روند تاریخی شکل‌گیری رستمکلا.
- ۲۴۰..... نکات برجسته در خصوص روند شکل‌گیری رستمکلا.
- ۲۴۲..... دوره‌های زمانی شکل‌گیری حیات در ناحیه.
- ۲۴۲..... دوره اول با قدمتی بیش از ۷۰۰ سال در بخش جنگلی این ناحیه.
- ۲۴۲..... دوره دوم با قدمتی حدود ۱۲ هزار سال در غارهای ناحیه‌ی.
- ۲۴۳..... دوره سوم با قدمتی زیر ۱۰ هزار سال در بخش کوه‌های ناحیه.
- ۲۴۵..... اشکال تحقیق.
- ۲۴۶..... پراکنش محلات.
- ۲۴۶..... - محلات دور از رستمکلا.
- ۲۴۷..... - محلات نزدیک رستمکلا.
- ۲۴۸..... دلایل تجمع محلات مکان فعلی.
- ۲۵۱..... محله رستم خانی (رستم قلعه) هسته‌ی اولیه‌ی شکل‌گیری رستمکلا.
- ۲۵۹..... دلایل عدم شناخت رستم قلعه.
- ۲۶۲..... رستم قلعه، بستر ایجاد فضای سکونتگاهی.
- ۲۶۳..... همخوانی یافته‌های شفاهی با اسناد معتبر رستم قلعه.
- ۲۶۸..... سنگ ضرب سکه رستم قلعه، شهادتی بر قدمت تاریخی آن.
- ۲۶۹..... قدمت ضرب سکه در رستم قلعه.
- ۲۷۱..... رستمکلا شهر تپه‌های تمدن‌ساز.
- ۲۷۲..... سیر استقرار آبادی‌ها و محلات.

۲۷۲	پراکندگی و جابجایی محلات در ناحیه
۲۷۲	جابه‌جایی بسته
۲۷۳	جابه‌جایی باز
۲۷۴	مجموعه محلات ناحیه
۲۷۴	محلات سکونتگاهی شهری
۲۷۴	الف- محلات اصلی و قدیمی
۲۷۴	۱- اسپو یا اسپو محله
۲۷۷	۲- میان محله
۲۷۸	۳- چمان محله
۲۷۸	۴- سید محله
۲۷۹	۵- ذاتی محله
۲۸۰	ب- محلات جدید و باستانی
۲۸۱	۱- خانه سری
۲۸۱	۲- چهار دستگاه
۲۸۲	۳- لب خط
۲۸۲	۴- تازه‌آباد
۲۸۶	محلات تاریخی واقع در بخش جلگه
۲۸۶	الف- محلات واقع در شمال و شمال غرب
۲۸۶	۱- محله گوهر تپه (گذار تپه)
۲۹۱	- توضیح: نکاتی در خصوص چگونگی نام‌گذاری گوهر تپه
۲۹۵	۲- محله یاقوت تپه یا یعقوب تپه
۲۹۸	۳- محله خوشحال تپه یا خوشال تپه
۲۹۸	۴- محله نو دهک یا نو دیک
۳۰۰	۵- محله قره تپه
۳۰۱	۶- کلکیر محله

- ۷- محله بیرخاسه ۳۰۱
- ۸- شه محله (شهر محله) ۳۰۲
- ۹- محله سنگر پل ۳۰۳
- ب- محلات واقع در شمال و شمال شرق ۳۰۴
- ۱- محله ی تیرین ۳۰۴
- ۲- محله قلعه کش ۳۰۴
- ۳- محله فجر محله ۳۰۵
- ۴- محله چنارین ۳۰۶
- ۵- محله شاش بند ۳۰۷
- ۶- محله مشی نیل ۳۰۷
- ج- محلات واقع در غرب ۳۰۸
- ۱- محله پلنگ باغ ۳۰۸
- ۲- محله امامزاده محمد ۳۰۸
- ۳- محله شکم بن ۳۰۹
- ۴- محله سالار محله، سار محله یا سان محله ۳۰۹
- ۵- محله قدمون ۳۱۱
- ۶- محله بنار محله ۳۱۲
- ۷- محله پنج ازدار یا پنج هزار ۳۱۲
- د- برخی اماکن قابل اشاره در بخش جلگه ۳۱۷
- ۱- سوسری (سُسری) ۳۱۷
- ۲- ماشین خانه دم (مشقندم) ۳۱۷
- ۳- گوبند یا گودم ۳۱۸
- ۴- پوش سری ۳۱۸
- ۵- تپه سری ۳۱۹
- ۶- گلینگه ۳۱۹

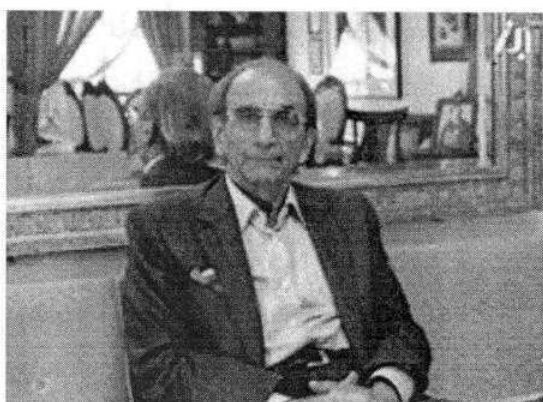
- ۷- رخسویخانه..... ۳۲۰
- ۸- پل شهر محله..... ۳۲۰
- ۹- سنگ نعل شور..... ۳۲۰
- ۱۰- پادگان نظامی..... ۳۲۱
- ۱۱- مدفن ۴۰۰ شهید نیروی نظامی..... ۳۲۱
- محلات واقع در بخش جنگلی..... ۳۲۴
- الف- محلات موجود در مسیر جنگلی محسن کوه..... ۳۲۴
- ۱- محله زبوز تپه..... ۳۲۴
- ۲- محله میان دوک..... ۳۲۴
- ۳- محله چابکوه سره..... ۳۲۵
- ب- محلات موجود در مسیر جنگلی سراج خیل..... ۳۲۵
- ۱- محله کاتل بن..... ۳۲۵
- ۲- محله سراج خیل..... ۳۲۶
- ۳- محله برج سر..... ۳۲۷
- ۴- محله بزه خار..... ۳۲۷
- ۵- محله کوسان دراه (دوراهی کوهستان)..... ۳۲۸
- ۶- محله انجیر سره..... ۳۲۸
- ۷- محله سامان دره..... ۳۲۸
- ج- محلات موجود در مسیر جنگلی کان حسن..... ۳۲۹
- ۱- محله کان حسن..... ۳۲۹
- ۲- محله دروازه سر..... ۳۲۹
- ۳- محله طاق بن..... ۳۳۰
- ۴- محله پنج برار (پنج سردار)..... ۳۳۰
- ۵- محله چهل لینگه..... ۳۳۱
- ۶- محله بنه قلیون..... ۳۳۱

- ۷- محله دختر قلعه..... ۳۳۲
- ۸- محله کفرالینگه..... ۳۳۴
- ۹- محله دراز لینگه..... ۳۳۴
- ۱۰- محله پهلوان قلعه یا قلعه سنگی..... ۳۳۶
- د- محلات موجود در مسیر جنگلی چکش دره..... ۳۳۶
- ۱- محله ازدارسی..... ۳۳۶
- ۲- محله آقازمین ته..... ۳۳۷
- ۳- محله میان بنه..... ۳۳۸
- نکاتی در خصوص محلات بخش جنگلی ناحیه..... ۳۴۰
- آبادی‌های شمال بنه شهر در ناحیه‌ی هم‌جوار..... ۳۴۲
- شکل‌گیری روستاها در هم‌جوار، متأثر از رستمکلا..... ۳۴۴
- ۱- کُلت..... ۳۴۴
- ۲- خانه سر (خانسر)..... ۳۴۴
- ۳- شورابسر..... ۳۴۴
- ۴- اسکار دین..... ۳۴۵
- ۵- کمیشان..... ۳۴۵
- ۶- گیل خیل (گل خیل)..... ۳۴۵
- ۷- سراج محله..... ۳۴۶
- ۸- گُجور (شهرستان نور)..... ۳۴۷
- اهم دلایل و عوامل مؤثر در تغییر سکونتگاهی..... ۳۴۹
- عوامل و پدیده‌های طبیعی..... ۳۵۰
- عوامل و پدیده‌های انسانی..... ۳۵۰
- قبرستان‌ها نماد حیات دیروز محلات و دهکده‌ها..... ۳۵۰
- ویژگی قبرستان‌های بخش جنگلی..... ۳۵۴
- جهت‌گرایش در تحرک و جابه‌جایی محلات قدیمی..... ۳۵۶
- تصاویر و عکس اشیاء قدیمی و باستانی..... ۳۵۸

پیش گفتار

به قلم:

پرفسور پریر کبکوانی^۱

مازندران و گیلان می‌بایست سرزمین کم‌بارش و بیابانی می‌شد. اما در طول دوره‌ی تکامل زمین، دو اتفاق رخ داد که به سرزمین مرطوب، سرسبز و حتی بی‌نظیر در سطح کره زمین تبدیل گردیدند.

حال این پرسش پیش می‌آید که،

۱- به چه دلیل می‌بایست خشک و بیابانی می‌شدند؟

از عرض ۳۰ درجه کره زمین یک هوای پرفشار (آنتی سیکلون) به وجود می‌آید که

^۱- پرفسور، دکتر، مهندس، تحصیل‌کرده‌ی آلمان، استاد، پژوهشگر نمونه و مؤلف برگزیده دانشگاه تهران، چهره ماندگار علمی کشور، پدر علم کویرشناسی، برنده جایزه (کتاب) مهرگان علم، دریافت نشان درجه یک دانش از ریاست جمهوری اسلامی ایران و لوح تقدیر از نمایندگی سازمان ملل در غرب آسیا (از ایران تا عربستان)، دریافت‌کننده لوح تقدیر به عنوان کویرشناس شاخص ایران به خاطر خدمات ارزنده در زمینه‌های کویر، بیابان، محیط‌زیست و غیره، بازنشسته‌ی برگزیده‌ی ملی که تمبر پستی جمهوری اسلامی ایران به نام و با تصویر ایشان چاپ شده است و...

به هر منطقه بوزد مانع از تشکیل ابر و بارندگی می شود به دلایل زیر:

الف- پخش کردن رطوبت،

ب- ندادن امکان صعود هوا.

تأثیر هوای پرفشار که به دلیل نزدیکی به منطقه ای استوا (حاره ای) معروف به پرفشار جنب یا مجاور حاره ای است، در نیمکره شمالی از عرض ۱۵ تا ۴۵ درجه هست (باصطلاح - بوار خشک و بیابانی). کشور ما، درست در مرکز تأثیر نامساعد این جریان هوایی قرار دارد؛ زیرا در عرض جغرافیایی ۲۵ درجه تا کمتر از ۴۰ درجه شمالی واقع شده است، یعنی - ای مازندران و گیلان هم که در عرض کمتر از ۴۰ درجه قرار دارند می بایست خشک و بیابانی می شدند، اما همان طور که می بینیم این اتفاق نیفتاده و به یک منطقه ی مرطوب و دارای بارندگی در تمام ماه های سال تبدیل شده است. درحالی که مناطقی با عرض جغرافیایی حتی بالاتر، یعنی تا ۴۵ درجه، یک منطقه ی خشک و بیابانی را تشکیل می دهند (سحرای قره قوم ترکمنستان).

۲- به چه دلیل مازندران و گیلان منطقه ای سرسبز با آب و هوایی مرطوب و حتی استثنایی در سطح کره زمین شده؟

الف- در دوران دوم زمین شناسی، دریای تیس، منطقه ی وسیعی را پوشانده بود، اما در دوران سوم زمین شناسی خشک شد و فقط چند دریاچه در شمال ایران (از جمله خزر) و یک دریا در جنوب ایران (خلیج فارس و دریای عمان) باقی ماند.

ب- کره زمین که در حدود ۴/۷ میلیارد سال پیش به وجود آمد، سراسر آن آتش فشان با هوایی داغ بود. تا اینکه در طول تکامل، آتش فشان ها به تدریج خاموش شدند و پوسته ی سطحی کره زمین شروع به سرد شدن نمود. در جریان این پدیده، کشور ما چین خورده و کوهستانی شد، آن هم رشته کوه هایی با جهت و ارتفاع بسیار مناسب و مساعد مانند کوهستان های البرز، زاگرس و غیره.

خلاصه هرچه شرایط مساعد از لحاظ طبیعی و اقلیمی داریم از برکت تأثیر این کوه‌هاست؛ کما اینکه امارات متحده عربی، صحرای افریقا، عربستان و غیره که در همان نوار خشک و بیابانی قرار دارند، چون کوه و کوهستان ندارند شرایط آب و هوایی مرطوب (مانند شمال ایران) و حتی نیمه‌خشک (مانند زاگرس و البرز) هم ندارند.

اما در کشور ما رشته‌کوه‌های البرز و تالش، توأم با دریای مازندران، سبب شدند که یک منطقه با آب‌وهوای معتدل مرطوب در مازندران و گیلان به وجود آید که در سطح کره زمین استثنایی و بی‌نظیر است. از این لحاظ که در دیگر مناطق جهان نیز مناطق دارای آب‌وهوای معتدل مرطوب وجود دارد (مانند سراسر اروپای مرکزی، انگلستان، فرانسه، آلمان و...) اما طبیعت و اقلیم آن‌ها به گونه‌ای است که بسیاری از گیاهان و محصولات کشاورزی که در مازندران و گیلان می‌رویند (به اصطلاح به عمل می‌آیند) در اروپا و دیگر مناطق معتدل مرطوب عمل نمی‌آیند؛ مانند برنج، مرکبات، چای، هندوانه، خربزه، انار، اجیر پنبه و حتی نیشکر که در گذشته در گیلان و مازندران کشت‌شده و محصول می‌دادند؛ در حالی که همان‌طور که نوشتیم گیلان و مازندران در آن عرض جغرافیایی (کمتر از ۴۰ درجه شمالی) قرار دارند که سرتاسر آن‌ها می‌بایست تحت هوای پرفشار جنب‌حاره‌ای دارای بارندگی کم، خشک و بیابانی می‌شد.

اما در نتیجه تأثیر دو عامل مذکور وجود رشته‌کوه‌ها، دریا و هوای پرفشار سیبری یک آب‌وهوای محلی (Local climate) و یک منطقه معتدل مرطوب با بارش بیشتر از اروپا تبدیل شده است. از این رو این جانب معتقد است این منطقه را باید دارای آب‌وهوای معتدل مرطوب خیزی نامید که در جهان منحصر به فرد است. اگر خوب دقت کنیم می‌بینیم پوشش گیاهی و حیوانات این منطقه، در کوهستان‌ها جلگه، با دیگر مناطق معتدل مرطوب کره زمین متفاوت هستند.

رستمکلا، موضوع این کتاب، بخشی از این سرزمین استثنایی در جهان (مازندران) است. جناب آقای محمدعلی موظف رستمی، در طول سال‌های مطالعه و تحقیق و نیز استفاده از تجارب حاصل از زندگی در این منطقه، رستمکلا را به‌طور کامل و در زمینه‌های مختلف مورد بررسی و شناخت قرار داده‌اند. تاریخچه، جغرافیای دیرینه،

طبیعی (خاک، آب، اقلیم و...)، انسانی، اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و... در فصول مختلف و به صورت جامع با عناوین زیاد.

این کتاب، مناطقی را شامل می شود که در محدوده ی جغرافیایی ناحیه رستمکلا قرار دارند، از بخش های کوهستانی و جنگلی گرفته تا بخش کوهپایه ای و جلگه ای که شهر رستمکلا در آن واقع شده است. با مطالعه ی دقیق این کتاب، خواننده به خوبی پی خواهد برد که این محقق فرهیخته و باتجربه، هر عنوان از هر فصل این کتاب را با شناخت اصلی که خودشان از این منطقه داشته اند و با مطالعه ی منابع معتبر و موثق، همچنین با استفاده از آموخته ها و تجارب دوران تحصیل و تحقیقات ارزنده در طول سالیان دراز کار علمی، ستر و بهتر رستمکلا را از دیدگاه جغرافیایی به رشته ی تحریر در آورده اند.

جناب محمدعلی موزب، علمی را از دوران دانشجویی ایشان، به ویژه مقطع کارشناسی ارشد جغرافیا در دانشگاه تهران در دهه ۶۰ و ۷۰ به خوبی می شناسم و اگر بخواهم درباره ی شخصیت برجسته و فعالیت های خستگی ناپذیر ایشان در زمینه های مختلف علمی، پژوهشی و فرهنگی بنویسم خود یک کتاب خواهد شد که در حوصله ی این نوشتار نیست. ایشان در دوره دانشجویی یکی از بنیان برجسته و مهم سفرهای علمی من به عنوان استاد راهنما به چند کشور خارجی همراه با دانشجویان دوره ی کارشناسی ارشد و دکترای جغرافیای دانشگاه تهران با افتخار از اتوبوس دانشگاه تهران) از سال ۱۳۷۱ بودند.

این کتاب، اولین اثر این اندیشمند فاضل و پرکار نیست. ایشان بیش از ۳۰ عنوان کتاب، به خصوص در زمینه های مختلف فرهنگی تألیف کرده و به طور خستگی ناپذیر فعال بوده و هستند: ارائه ی چندین مقاله به کنگره ها و همایش های مختلف که منجر به کسب رتبه ی برتر نیز شده است. ده ها مقاله ی تحقیقی در حوزه ی فرهنگ و ترجمه ی مقالات در مطبوعات کثیرالانتشار و سایت ها به انتشار رسانده و درج کرده اند و مسئولیت برگزاری چندین سلسله سخنرانی های تحقیقی با موضوع جغرافیا در گروه جغرافیای دانشگاه تهران را نیز به عهده داشته اند. همچنین در چند کمیته ی علمی

عضویت داشته و مسئول هسته‌ی علمی دانشجویان جغرافیای دانشگاه تهران بوده‌اند. سابقه‌ی تدریس در دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی را دارند و همین‌طور که ملاحظه می‌فرمایید مایه‌ی افتخار مملکت هستند.

این‌جانب باکمال خوشوقتی، تألیف این کتاب بسیار بالارزش را به ایشان تبریک می‌گویم و موفقیت‌های روزافزون بیشتری را توأم با سلامتی کامل برای این محقق و پژوهشگر فرهیخته و پرکار از خداوند بزرگ مسئلت دارم.

دکتر پرویز کردوانی

تهران - ۱۳۹۴

www.ketab.ir